

نورال بوردی

Year: 1 Days: 12 19 Nisan 1328

نوركلرك فائده من چالشير
اون بش گونده بر چيقار

تورک بوردی

تورک کرک فائده سنه چالشیر اون بش کونده بر چیقار

تورک دیلی وادیاتی حقتده مطالعه لر

(احمد حکمت بک افندی طرفندن ۱۶ نجی مستشرقلر
قونفره سنه فرانسه زجه تبلیغ اولونمش و مجموعه مزیدیری
طرفندن ترجمه ایدیلشدر ،)

خاتملر ، افندیلر ،

بن مستشرق دکل بر شرقییم ؛ اونک ایچون تورک کرک و تورک دیلینک
دنیا قدر انسیکی منشاندن بجه لزوم کوریم . بو ایسی حضورلریله مشرف اولدیقم
علملرک درین تبعلرینه براقیورم . یاری انسانیتک جدی اولان آتالریمک یعنی
مونقوللرک ، سیتارک (چغتای) هونلرک ، آوارلرک ، خزارلرک وطن اصلیلرک
براقدقلری مدنیت ایزلری ، اسکی قارا قوروم وقارا بالغاسون شهرلرک ،
اورخون نهری قییلرک ، طورقان خرابه لرک رادلوف ، طومسن ، فون لوقوق
کی مستشرقلرک ، یادرینتسف وقوماندان دولاقوست کی سیاحلرک کشف
ایتنکلری طاشه قازیلش یازیلر و هیکلرله بو کون کافی درجهده معلوم اولمشدر .
ساموید ، فین ، تورک ، تاتار ، مونقول ، طونقوز کی مختلف شعبه لر
آیریلدقلری حالده کله لرینک التصاق طرز لرک ، صدالک آهنگلرک کورولن
عینیت ایله باشقه دیل لردن تمیز ایدن اورال - آلتای لسانلری آره سنده اک
زیاده مترقی دیل غرب تورکجه سی ، یعنی عثمانیجه در .

بو انسانیتک والده سی اولماسی لازم کان تورانی عرق تا ، هونلرک
عثمانیلرک قدر ، الهی بر قوتک ، فوق البشر بر قدرت سدوقیله ، فیضیه
ایاریله یه رک بویوک امیدلرک ، کنیش تصورلرک دار کان محدود افقلی چوراق
یوردلری ، سبریان ، بوزقیرلری ترک ایدوب ، آتیلرک ، چشکیرلرک ،

هولاكولرک، تيمورلرک، عثمان و سلیمانلرک قومانداسی آلتندە مېتھای چيندن اسپانيا حدودلرینە، منجمد شمالیدن يمن و هندە قدر دنيانک اک کوزل قيسملرینە يايلىديلر .

بو تورکلر، جهانى سيليکدرک، اويوشمش قوللره قدرت، ضيفله مش قېلره قان و جان و یرەدرک بشريتک شکلنى دیکشديرمک ايچون طرف السېدن کنديرينه معنوی بر وظيفه تحمیل اولونمش اعتقادندە ايديلر .

آوروپا و آسيای صارسان بو آلتون اردولرى تشکيل ايدن سلاحشور قوللر صنعت آلتندن زياده حرب آلائی قوللانمقده ماھر ایدی؛ اونلر قيصتار بر ياغمور کي دنيايه برکت و یرمکه برابر کندى ابتدائى شکللرينى محافظه ايدمديلر . بعضلری، عمرلری مدتجه يیتمز توکنمز محاربه کورولتولرى آراسنده اوز ديللرينى اونونديلر وحتی خيرچين آتلىنک آياقلى آلتندن قوپان طوز و طومانلر کوزلرينى بورويەدرک، کنديلردن اوکجه آوروپايه کچمش اولان قارداشلارنى طانيه ماديلر . اونلره بر دشمن کي بوغوشديلر . خزار، بولغار [۱] و ماجارلر آردنده کي غوغالر، چنکيزخان و تيمورلنک تابع تاتارلرک غربى تورکله، عثمانيلره هجوملری بو آکلاشه مامازلک بر دليدير .

جنوب غربى يه اينن تورکلرک بر قسمی، عرب و عجم مملکتلرينک قسم اعظمى فتح ايتدکلرندن، یرلى خلقله قاريشديلر؛ آوروپايه کچنلرک بر قسمی ايسه، آلمان و روسلره برلشديلر . و بوضورتله ايرانده شاه، يمنده سلطان، چينده خاقان (چينجه تعبيريله) تيهن - چو [۲] (کوک اوغلى) مجارستانده قرال اولديلر .

عربجه اينلک لغت کتابى (صحاح) - بر تورکلک، جوهرى نک اثيردر .

[۱] « بولغار » کلهسى تورک و تاتارجه قاريشدیرمق، چالقامق معناسنه کلن « بولقامق » ک جذريله « آر » علاوه سندن مرکيدر؛ « آر »، اوار، تاتار، خزارده اولدینی کي « آر » (آدم) معناسنه در . بولغور کلهسى ده بولغامقندیر .

[۲] « تيهن - چو » تورکجه در؛ تان - کوک؛ چيو، چو - چوچق، کوچوک . يزدە عليچو کي بعضی اسملره ده علاوه اولونور .

شرقك انڊوبوك فيلسوفلرينك ايكي سي سينا وفارابي تورك ايدىلر . شوكت ،
خسرو دهلوى كيى الك بويوك ايران شاعرلى ده او عرقندى .

دها غريى شوكة بويوك برعسكر اولدينى قدر بويوك بر شاعر اولان
ياووز سلطان سليم الزاى اشعارى فارسى يازاركن ، معاصرى وخصمى شاه ايران
اسماعيل صفوى ، متصوفانه ابياتى خالص توركجه ايله انشاد ايدردى !

صدراسلامده ، معاويه نك زمان سلطنتده ، ابن سوارالعبدى قومانداسنده كي
مفتخر عرب اردوسى ، قايقان صحرا سنده ايلك دفعه تورك اردوسنه قارشى ،
مغلوب اولدى . لكن عربلر كدهاى سياسيسى ، بو آتش پارچه سى ماتك دكرينى
در حال آكلاديقندن ، اونلرى اسلامه اماله ايجون برفدا كارلقدن چكىنمىدى .
توركلىر ، عربلرله تماسلرينك ابتدالزندن ، عباسيلر زمانندن اعتبارآ ، خلافتك
المهم ولايتلرنده واليك ايله حكومتى اللرينه آلدىلر .

قاياخان عشيرتى رئيسى سليمان شاهك اوغلى ارطغرل بك ، كوچوك آسيابه
كبردىكى زمان اوراده رسمى لسانى فارسجه اولان برتورك دولتى ، سلطنت
سلجوقيه ي بولمشدى .

توركيه نك تاريخى و جغرافى و سياسى وضعيتى نظردقته آلمان بعضى مستشرقلر
تورك ديلنده عرب و فرس كلهلرينك بولنه سنى توركجه نك فقير لكنه عطف ايدرلر .
مناسبت گلشكن شونى ده سويله يوب كچه يم كه توركجه هر هانكى بر جوهر دن ،
واستفهامى شكلار مستمتنا اولمق اوزره ۱۲۰۰ شكلده صيغه وزمان چيقارمق
ممكندر ؛ اكر منى واستفهامى شكلارى ده علاوه ايدرسك بو عددى اوچ مثلى
آرتد يرمق لازم كاي . بناء عليه عربجه و فرسجه دن كله آلمق ، توركجه نك فقرندن
حكيدر . شمى استانبولده بز ، آت ، ايكديش طاي ، آيغير ، قيصراق كيى
لفظلى جانباز و سانس لره براقه رق ادبياتمه عبنى معنائى افاده ايجون اسب ،
توسن ، سمند ، رخس ، شبدىز ، ستور ، فرس ، حصان ، كجيل ، ابلق ، ادهم ، جواد ،
مطيه ، كيت ، الخ الخ كى چونى عرب و عجملر ك كندىلرنجه بيله اونودولش
اسملرى آليورز !

بزم اورال - آلتائی دیلمیزه ییانبجی آریائی وسامی کلهلرک کیرمه-سی آتی ده کی
سیدلرک نتیجه سیدر :

برنجیدی ، قرآن کریم ایله التهای و شرع شریف ایله عدلی اصطلاحات
عربجه اوله رق دیئزه کیردی .

ایکنجیسی ، فرسملرک عربلردن استعاره ایدوبده تورکلره ویردکلری
وزن عروضه بزم قیصه و بر هجالی کلهلرمن اکثری صیغییوردی اونک ایچون
شاعرلریمن تورکجه لفظلردن زیاده فکرلرینی وزنه اوپان عرب و عجم کلهلریله ادایه
مجبور اولدیلر .

اوجنجیسی ، عربجهده او (o) ، از (u) ، او (eu) وئی (ایلیقده کی
قائین ی) صدالری اولمادیقندن اونلری کوستره جک حرفده یوقدی . یازیده کی
قاریشقلنی قالدیرمق ایچون حرفلر اصلاح اولناجقه ، مذکور صدالر بولونان
تورکجه کلهلر یینه عربجه و فارسجهلرینک قونیلیمه سی ترجیح ایدیلدی ، حمد
اولسون ، اورال - آلتائی لسانلرینک کلهلرنده او ، از ، او صائتلری ، هر هجاسی
اوترو اولان کلهلرده حیرت آمیز بر انتظام و تشریفات ایله یکدیگرینی ولی
ایدرلرکه آهنگ صدائینک بو خصوصیتی تورکجهده دها زیاده کوزه چاربار . مثلاً :
اژدن صوکره ینه اؤ کلیر : کوچوکلک و بویوکلک کبی ؛ اؤ دن صوکره اؤ
کلیر : اولچو ، اولوم کؤمؤر . اؤ دن صوکره او (ou) کلیر : اویون ، اوردو
کبی ؛ اؤ دن صوکره ینه اؤ کلیر : بوروشوق بویوروق کبی . برفقاج هجادن طویلاشمش
تورک کلهلری ، مثلاً فرانسزجه fuseau و pluvieux کبی او وایله اصلا نهایت
بولماز . احتمال آهنگده کی بواطراددن دولاییدرکه ایرانلیر :

فارسی شکر است ؛

تورکی هنر است .

دیمشکلردن ، آهنگده کی بو خصوصیت عرب حرفلریله یازیش تورکجهلرک
اوقونمه سنی بر درجه یه قدر قولایلاشدیرمشدر .

دردنجیدی ، فرانسز ازباب دانشی غنی اصطلاحلری اسکی لاتین و یونان

لسانلارندن اقتباس ایتدکری کبی ، تورک علماسی ده بیلکیلری عوامک کوزندن قیصقانرق ، اسکی عربجه نك آکلاشیلماز کله لرینک سیاه پیهلرله اورتوب صاقلادیلر. کندی دیلینی بوتون خصوصیتلرله یازاماق تورکلرایچون برخر و میتدی. بوخر و میتدن قورتولوق ، و یازی به یکی صانت وصامت شکلر ابداع و علاوه ایتک بک مشکلدی ؛ زیرا بو یکی شکللرله عربی کله لرکده شکل ابتدایی بوزوله جق و بوده لسان دخی اولان عربی نك املاسنه تعرض صاییلار ق غیر مشروع کوريله جکدی .

ایشته بوتون بو سببلردن دولای تورکلرک خالص دیلی اونودیلیمور و اونک یرینی فرس و عرب کله لرینک بر خلیطه سی طوتیوردی ؛ بر درجه ده که اصل تورک دیلی آنجق کوبیلر و امی قادیلر آره سنده محافظه ایدیه بیلدی . علما مدرسه لرده ، تورک صرف ونچوندن بر صحیفه اوقومق لزومنی حس ایتمکسزین تحصیللری عرب دیلیله اکال ایدیلورلردی . تورک دیلینه کیرمش عرب و فرس کله لری ، دور اقباه دن اول فرانسر و آلمان لسانلرنده بولونان لاتین کله لری قدر بوزولمشدی . اویله که بر فرس و یا عرب اوکله لرک منشانی ، بر تورک معناسی آکلایامادیغی درجه ده بیلیمزدی .

*
**

کچن عصرک اورتلرینه طوغری تحصیلنی پاریسده اکال ایدن بر کنج شاعر ایله بر دولت آدمی ، دیلیمزه معین و محلی بر شکل ویرمه به موفق اولدیلر . ملی ادبیات شناسی ایله باشلار . بو شاعر ، عرب و عجم کله لری قوللانمقسزین شعرلر یازدی . شناسی فرانسر - آلمان محاربه سنده بولولمش و خالص ملی ادبیاتک نفوذ و اهمیتنی کوروب ، دوشونوب ، آکلامشندی .

چوکور شاعرلری طرفدن ساده و متصوفانه بر دیل ایله سوبله تن و یازیلان قهرمان دستانلری بر طرفه بر اقبیره ق فرانسر و آلمان ادبیاتی کبی عثمانی ادبیاتی دخی ، صرف علمای دینه نك النده ایدی . علما ایسه عرب مؤلفلرینک فصاحت و بلاغتیه یاریشه کیریشه رک ، تاریخ ، التهیات ، حقوق ، سیاسیات و ریاضیاته دائر اثرلری بوسوتون عربجه یازیورلردی .

۱۶ نجی عصر میلادی ده، یعنی سلیمان قانونی دورندن سوکرا یکی بر مکتب ادبی تأسس ایتدی؛ بو « اندرون مکتبی » ایدی. فتح ایدیلن مملکتلرک اصلزاده کنجلیری، کونک برنده مأمور ویا مابینجی اولمق اوزره بومکتبده تعلیم و تربیه اولتورلردی. بوکنجلیر دینی اولمقدن زیاده فلسفی و ادبی بر تربیه کوریرلر و فرس ادبیاتی کرکی کبی اوکره نیرلردی. بومکتبده یتیشمش محرر و شاعرلرک چوغی دیوشیرمه چوجوقلرندن و تورکک غیری ایدیلر. بناء علیه، تورککارک حس و روحنه یابانجی اولان بوکنجلیرک یازیلری، فرسلرک خفیف شعرلینه تقلید اولونمش، مطمئن فقط بوش بر سرای ادبیاتندن عبارتدی. اونلر همان منحصر آکل و بابلدن بحث ایدرلر و مطلقا بر فرصت دوشوروب پادشاهه و وزیرلره طالقا و وقلق ایتیه ده اونوتمازلردی.

بو تقلید و قیلینمق دوری تاقریم محاربه سنه قدر سوردی. بو حرب اثناسنمه ضیا ورشید و عاکف پاشالرک یازیلریله وطن پرورلک حسی اویاندی؛ سوک تورک - روس محاربه سی هنکامنده ایسه کمال، حامد واکرمک شعر، تیاترو و رومانلریله بو حس بوتون شعشمه سیله پارلادی. تورک شعری اک کوزل ادبیاتی اوزمانه بورجلیدر. کمال و حامد، تورکیه ده هوغو و شکسپرک مثللری ایدی. لکن بو ایکی شاعر ده غایه خیالی ملی دکل دینی ایدی؛ اوزمانلر ملیته محبت هنوز اویانماشدی. برده بوشاعرلر خلقه، کوییلره، عوامه خطاب ایتیمورلردی؛ اثرلرینی جمعیتک یوکسک صنفی ایچون یازیمورلردی.

بونلرک عرق حقنده هیچ بر معین فکرلری یوقدی. حتی کمال، « جلال الدین خوارزم شاه » فاجعه سنده و « جزمی » روماننده چنکیز خان و ایران تورککریسه (بلکه شیعی اولمالرندن) تعرض ایتمکی ناصاسه روا کورویوردی.

سوکره بردور سکوت کلشیدی. اویله بر دورکه هیچ بر قلمه نه کولدیرمک ونه ده آغلاقمق مساعده سی وریله یوردی. اوتوز اوچ سنه ظریفده آغیزلر قیاندی، حسلر اویوشدی. قلیلر طوردی. لکن مشروطیتک اعلانیله برابر قلیلرده دماغلرده صیقشمش اولان حسیات و افکار بر بخار خاصه سیله بردن بزمه

جوشدى ، طاشدى . اوصيراده اوقدر باغيريلدى كه سسلر قيصيلدى ، او قدر يازيلدى كه استانبولده كاغد قانئادى ، اوقدر باغيلدى كه مطبعه لر يشمز اولدى .

آرتاق هيچ بر شى كافى كليوردى ، هر شى دكيشدير يك ، يكيمن ياييلمق ايسته نيليوردى . شعرلر بيله اسكى عروض موجبجه دكل ، قديم توركلر كې هجا اصوليله انشاد اولتيوردى . چونكه فكرلر قابارمىشدى ، وزنه صيغيموردى . اشكال حروفاتك ، طرز املانك اصلاحى مذاكره ايديليوردى . توركيه نك بويوك شهرلرينك جمله سنده فكرى وادى جمعيتلر بررى آردنجه تأسس ايدىيور ، هر كس پر اميد ، پر هوس ايدى . بزده ده ديكر ملتله اولدينى كې بر حس مى ، بر وجدان مى طوغمش ، بويوردى . توركلارده ، طامارلرنده . اصيل بر قانك آقديغى طوغمشلر ، منسوب اولدقلىر اولو توران عرقتك . اك اسكى ملتله قدر ، بلكه اولنلردن اسكى ومحترم بر تاريخ وماضيسى اولديغى . آ كلامشاردى .

بو طويغو ، بو آ كلايش يكي بر ادبى حركتى انتاج ايتدى . تورك دىبانى يابانچى كهلرندن ، يابانچى تركيللردن ، تورك روحيله اصلا باريشامايان دبدبلى وادعالى عبارملرندن قورتارارق اوكا كندى رنكنى ، صفوتى ، ساده لكنى ، وضوحى اعاده ايتك ايسته نيليوردى .

ماضينك ساده لكنه دونه رك يكي بر طرز بيان احداث ايتك آرزوسى ، اسكى دبدبلى ، كورولتولى فقط بوش لسان طرفدارلرنى خيلى قيزديرديسه ده مى ديل كندينه طرفدارلر بولمده بويوك موفقيتله دوام ايتدى . بو حركت ادبيه ، اليوم ، استانبولده « تورك درنكى » و « تورك يوردى » سلايكده « كنج قلملر » ، مناسترده « كنج فكرلر » مجموعه لريله ازميرده « كويلو » جريده سى كې واسطه لره مالاك اولدى وبو سايده اوز دردنجى عصر هجرى ، توركلر ايچون بر عصر مى اولدى .